

УДК 336.027:338.43

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V47\(2024\)-18](https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-18)

Тулуш Л. Д., кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент, завідувач відділу фінансово-кредитної та податкової політики, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-3922-5245
e-mail: tulush@ukr.net

Трусова Н. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

ORCID ID: 0000-0001-9773-4534
e-mail: trusova_natalya5@ukr.net

Фінансово-кредитна політика агропродовольчої галузі в умовах зміни інституційної доктрини України

Анотація. В статті досліджуються трансформаційний перебіг подій щодо зміни вектора розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі в умовах зміни інституційної доктрини України.

Обґрунтовано напрями розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі України з метою призупинення монетарної, банківської та бюджетної рецесії, відновлення економічних зв'язків з ЄС у період воєнного стану, налагодження тимчасової підтримки та активізації руху фінансових потоків від глобальних фінансових інститутів. Представлено концептуальний підхід до зміцнення інституційної доктрини України та розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі за допомогою чотирьох взаємозв'язаних секторів: приватний, бюджетний, монетарний та зовнішньоекономічний. Наведено динамічні тренди зміни облікової ставки НБУ в довоєнному та воєнному періоді України, яка тісно пов'язана зі ставками овернайт на міжбанківському ринку. Наведено обсяг кредитування агропродовольчої галузі за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» в синергії портфельних гарантій банківських установ, грантової допомоги на відновлення агропродовольчої галузі від міжнародних фінансових інститутів. Визначено особливу інституційну структуру фінансів для агропродовольчої галузі, яка формує рух фінансових потоків від міжнародних фінансових інститутів для відтворення монетарних, бюджетних, податкових стимулів. Запропоновано гнучкість фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі, відповідно до пріоритетних напрямів розвитку України погоджувати з загальними механізмами геофінансового регулювання, які залежать від багатьох чинників національного рівня.

Трансформацію фінансового забезпечення агробізнес-структур пропонується реалізовувати через макрофінансові показники для врегулювання валютного курсу та здійснювати активність банківських установ для відновлення можливостей господарюючих суб'єктів.

Ключові слова: фінансово-кредитна політика; агропродовольча галузь; банківське кредитування; фінансова підтримка; гранти; фінансові інститути.

Tulush Leonid, PhD in Economics, Senior Researcher, Associate Professor, Head of the Department of Financial and Credit and Tax Policy, National Scientific Center «Institute of Agrarian Economics», Kyiv, Ukraine

Trusova Natalia, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Financial and Credit Policy of Agrarian and Food Industry in Conditions of Changing Institutional Doctrine of Ukraine

Abstract. Introduction. The article examines the transformational course of events regarding the change in the direction of development of the financial and credit policy of the agro-food industry in the context of changes in the institutional doctrine of Ukraine. The direction of changes in the development of the financial and credit policy of the agro-food industry of Ukraine with the aim of suspending the monetary, banking and budget recession, restoring economic relations with the EU during the period of martial law, establishing temporary support and activating the movement of financial flows from global financial institutions are substantiated.

Purpose. The purpose of the article is to substantiate the direction of changes in the development of the financial and credit policy of Ukraine regarding the suspension of the monetary, banking and budget recession and the stabilization of economic ties with the EU countries for the restoration and stabilization of the functioning of the agro-food industry in the war and post-war period.

¹ Стаття надійшла до редакції: 24.10.2024
Received: 24 October 2024

Results. A conceptual approach to the change of the institutional doctrine of Ukraine and the development of the financial and credit policy of the agro-food industry with the help of four interconnected sectors is presented: private, budgetary, monetary and foreign economic. The trend of changes in the NBU discount rate in the pre-war and war period of Ukraine, which is closely related to the overnight rates on the interbank market, is given. The volume of loans to the agro-food industry under the state pro-gram "Affordable loans 5-7-9%" is given and its interaction with portfolio guarantees of banking institutions is demonstrated. The structure of grants to the agro-food industry from international financial institutions is presented.

Conclusions. The promising direction of financial integration and restoration of the agro-food industry should be a transformational model of the general balance of financial and credit flows between the countries of the European Union and Ukraine. A special institutional structure of finance in the agro-food industry is defined, which forms the movement of financial flows from international financial institutions for the reproduction of monetary, budgetary and tax incentives in a new vector of the country's development.

Keywords: financial and credit policy, agro-food industry, bank lending, financial support, grants, financial institutions.

JEL Classification: E5, F5, G2, Q 34.

Постановка проблеми. Повноцінне функціонування агропродовольчої галузі України залежить від факторів різного характеру, і зокрема, від напрямів трансформації фінансово-кредитної політики, яка за умови впливу загроз та викликів в економічному просторі, зазнала негативної генерації. Вона породила гіпертрофовані диспропорції в банківському секторі, суттєво скоротила пропозиції кредитних ресурсів з боку фінансових установ, пришвидшила рецесію фінансово-кредитного забезпечення агропродовольчої галузі, різко масштабувала неконтрольоване коливання валютного курсу та його впливу на здороження вартості сировини у виробничій сфері, знизила грошові надходження різних рівнів та призупинила капіталізацію фінансових ресурсів агропродовольчої галузі.

Ця тенденція потребує нових напрямів стратегії фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі України, які б зумовили зростання обсягу грошових надходжень, збільшення доходів місцевих бюджетів територіальних громад та державного бюджету шляхом запровадження нових фінансово-кредитних інструментів, котрі б забезпечили виважену та збалансовану державну підтримку підприємницьких структур різних форм господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців та практиків доводять неможливість поділу між розвитком фінансово-кредитною політикою та монетарною політикою в агропродовольчій галузі економіки, оскільки вони мають потужний розподільчий вплив на формування обсягу податкових надходжень до бюджету та використання кредитів для господарюючих суб'єктів незалежно від групи банківських установ та розміру вкладання коштів у галузь. Значний внесок у розвиток фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі зробили І. Абрамова, Д. Деми [1], О. А. Боднар, В. Кучер [3], В. Горин, І. Варемчук [4], А. Галайко [5], Х. Іваськевич [6], І. Думанська [7], А. Dibrova, N. Davydenko, Y. Nehoda, Z. Titenko [14], N. Davydenko, H. Skryphuk [15]. Проте, в наукових дослідженнях недостатньо приділено уваги проблемі формування впливу фінансових інструментів на параметри розвитку бізнес-структур агропродовольчої галузі України, особливо в частині забезпечення фінансової та цінової стабільності.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є обґрунтування напрямів змін розвитку фінансово-кредитної політики України щодо призупинення

монетарної, банківської та бюджетної рецесії та стабілізації економічних зв'язків з країнами ЄС для відновлення й стабілізації функціонування агропродовольчої галузі у воєнний та післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Геоекономіка відображає основну тенденцію розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі в сучасного світу, оскільки інтернаціоналізація її системи через монетарну, банківську та бюджетну складову перейшла в завершальну фазу та стала єдиним цілим в період воєнних конфліктів, що набирає сили. Спираючись на систему національних рахунків (СНР) можна звести усі зміни розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі до чотирьох взаємозв'язаних інституціональних секторів: приватний, бюджетний, монетарний та зовнішньоекономічний.

Приватний сектор у фінансово-кредитній політиці країни забезпечує заощадження від виробничої сфери агропродовольчої галузі на внутрішньому та зовнішньому ринку. Він відображає кон'юнктурний попит на грошові ресурси в національній валюті, а при незадоволених потребах – на фінансові ресурси закордонних фінансових інститутів. Алгоритм рівняння демонструє внутрішні заощадження агропродовольчої галузі (S') та інвестиції (I'), а також чистий експорт агропродовольчої галузі (NX') [11]:

$$S'd - I'd = NX' \quad (1)$$

Бюджетний сектор в фінансово-кредитній $C''d$ політиці країни формує податкові надходження до бюджетів всіх рівнів (T), та відображає частину агрегованого попиту на бюджетне фінансування агропродовольчої галузі [11]:

$$G = C''d + C''a + I''d + I''\alpha \rightarrow \quad (2)$$

де, G – бюджетні видатки на фінансування агропродовольчої галузі; $C''d$ – обсяг фінансових ресурсів цільового використання за програмами державної підтримки агропродовольчої галузі; $C''a$ – сума державних видатків на споживання суб'єктами агропродовольчої галузі іноземної фінансової допомоги; $I''d$ – обсяг бюджетного інвестування національного рівня на відновлення агропродовольчого виробництва; $I''\alpha$ – обсяг бюджетних інвестиційних видатків на іноземні ресурси на споживання виробниками агропродовольчої галузі.

Різниця між надходженнями та видатками бюджету складає бюджетний надлишок (заощадження) (BS), [11]:

$$BS = I - G \quad (3)$$

Монетарний сектор у фінансово-кредитній політиці агропродовольчої галузі забезпечує міжнародне співробітництво країни із глобальними фінансовими інститутами. Вони тимчасово (в період воєнного або кризового періоду) спрямовують фінансові потоки в бюджетну та банківську систему для підтримки агропродовольчого виробництва під певні відсоткові ставки. В результаті виникають ліквідні вимоги до країни, де функціонують національні та іноземні суб'єкти агропродовольчої галузі (приватний сектор), а також до бюджетних установ. Вони формують активи, які згодом на вимогу глобальних фінансових інститутів мають забезпечити ритмічний цикл відтоку фінансових ресурсів з країни. Поряд з цим виникають зобов'язання національних банківських установ до приватного сектора агропродовольчого виробництва та бюджетних інституцій, а, їх сукупність представляє всю грошову масу країни.

Виходячи з умов рівноважного стану монетарного сектора, що обслуговує агропродовольчу галузь, формується взаємопогашення вимог та зобов'язань [11]:

$$M = NFA + NDA \quad (4)$$

де, M – пасиви (грошова маса); NFA – чисті іноземні активи; NDA – чисті внутрішні активи.

Чисті іноземні активи монетарного сектора як для Національного банку, так і підконтрольних йому банківських установ, являють собою чисті міжнародні резерви країни (R). Вони є головним джерелом фінансування дефіциту коштів приватного (агропродовольчого) та бюджетного секторів. Іншим джерелом є чистий експорт капіталу (KA), як джерело фінансування дефіциту коштів у внутрішній фінансово-кредитній політиці агропродовольчої галузі [11]:

$$KA = K_{ex} - K_{\Sigma} \quad (5)$$

Потреба в припливі іноземних фінансових потоків (капіталу), з позицій фінансування дефіциту власних заощаджень приватного (агропродовольчого) сектора та дефіциту бюджетного інвестування на підтримку суб'єктів галузі, визначається як обернена змінна величина до офіційних резервних бюджетних активів в державі (ΔR). Приріст чистих іноземних фінансових потоків (капіталу) буде виникати при перевищенні бюджетних інвестиційних видатків над грошовими заощадженнями суб'єктів агропродовольчої галузі [11]:

$$KA - \Delta R = (I - S) + (G - T) \quad (6)$$

Зовнішньоекономічне спрямування фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі в державі виникає в результаті взаємодії вищеперерахованих секторів національного рівня з країнами-партнерами європейського та світового рівня. Ця взаємодія формалізована у рівнянні (7), [11]:

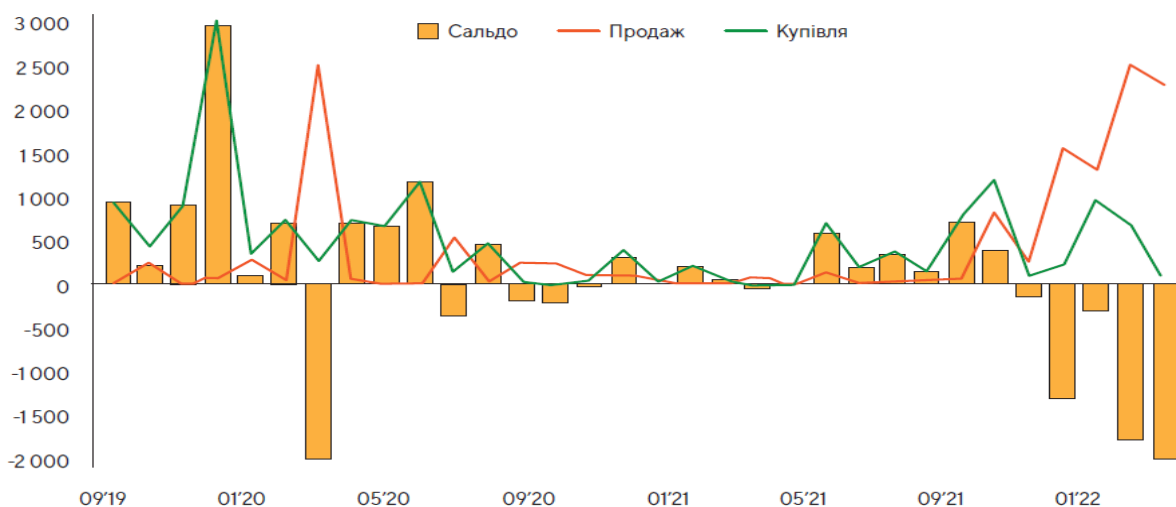
$$NX = (S - I) + (T - G) \quad (7)$$

Порівняння рівняння (6) та (7) відображає рух фінансово-кредитних потоків в протилежному напрямку [11]:

$$KA - \Delta R = -NX \quad (8)$$

При від'ємному значенні чистого експорту грошових заощаджень суб'єктів агропродовольчої галузі спостерігається приплив у країну іноземних інвестицій та фінансових запозичень від фінансових інститутів ЄС та світу. Досягається рівновага, яка за умови реального розвитку подій обґрунтовує нашу гіпотезу, що фінансіалізація в глобальному векторі розвитку агропродовольчої галузі трансформує модель загальної рівноваги за фінансово-кредитними потоками між двома країнами (світової та національної економіки).

За допомогою використання системи алгебраїчних рівнянь, визначається рівноважність власних заощаджень суб'єктів агропродовольчої галузі, відсоткової ставки та балансу фінансово-кредитних платежів для обох держав одночасно, що уособлює в собі міжнародне співробітництво в цілому. При цьому, використання банківськими установами резервів за наданими гарантіями, дорученнями, акредитивами та акцептами здійснюється у разі необхідності виконання ним фінансових зобов'язань перед МВФ [10]. Дієвим інструментом підтримки національної грошової одиниці виступають інтервенції НБУ. Звичайно, інтервенції впливають на обсяги валютних резервів, потрібних країні не лише для валютної підтримки (збалансування платіжного балансу, покриття торговельних дефіцитів, зовнішньоторговельних виплат). Зазначимо, що значні обсяги продажу НБУ іноземної валюти спостерігалися лише в передкризові періоди – на початку коронавірусної кризи та у 2022 р., коли виникли ризики вторгнення, а потім безпосереднє вторгнення країни-агресора на територію країни спричинили значні панічні цикли на валютних ринках (рис. 1).

Примітка. Негативні значення інтервенцій означають перевищення продажу НБУ валюти

Рисунок 1 – Інтервенції НБУ до підтримки національної валюти за 2019-2021 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано авторами за даними [16]

Прогресивний лібералізм у демократичному світі потребує стратегії фінансіалізації та стабілізації процесів в галузях економіки та стримування внутрішніх дезінтеграційних збурень. Такі заходи розвинутих країн повинні орієнтуватися не лише на внутрішні ринки, але й на ринки країн, що розвиваються, щоб стримати розшарування і на регіональному рівні. Аналіз прояву цих ризиків на теренах ЄС показує наявність передумов для такого розшарування і в європейській спільноті.

Геоелектронічна інтеграція у світі загалом та в ЄС, зокрема, знаходиться у площині загроз погіршення фінансового стану суб'єктів агропродовольчої галузі. Відповідно, саме у сфері фінансового обслуговування суб'єктів агропродовольчої галузі потрібно боротися з ризиками зростання вартості ресурсів на агропродовольчу сировинну.

У 2022 р. в групі країн Європи інфляція знаходиться на рівні від 2% до 12%, тобто вище за середню по ЄС (рис. 2).

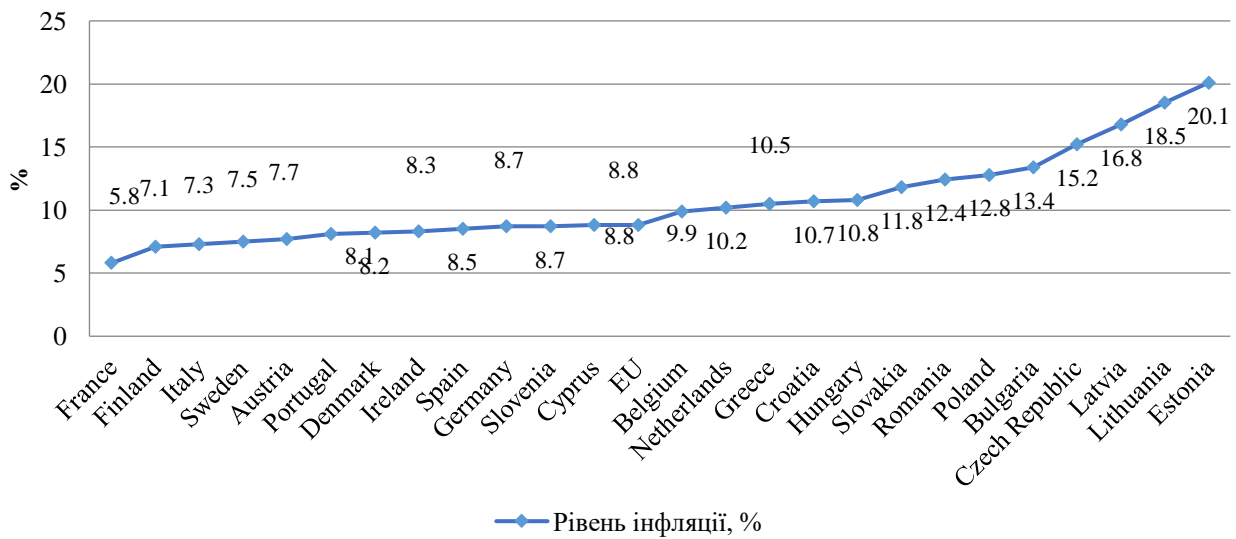

Рисунок 2 – Рівень інфляції в країнах ЄС за 2022 р., %

Джерело: складено авторами за даними [16]

Враховуючи, що ці країни найближчі до території війни, тому вони зазнають посиленних фінансових втрат від неї внаслідок розриву логістичних ланцюгів, припливу біженців, додаткової вартості фінансових послуг (зокрема кредитів і страхування) тощо. Ця група країн потребує суттєвої фінансової підтримки від ЄЦБ. В іншому випадку таке розшарування доходів країн Західної та Східної Європи може провокувати посилення адміністративних розбіжностей на рівні ЄС. Країнам Східної Європи, які зберегли власну валюту, додатково притаманний ризик девальвації. У середньостроковому періоді девальвація може стимулювати експорт продукції агропродовольчої галузі, але на короткостроковому етапі це буде означати ще більше подорожчання агропродовольчої продукції та енергоносіїв для господарюючих суб'єктів. Тому, утримання стабільності валютного курсу для цих країн набуває одного з ключових

завдань для фінансової безпеки суб'єктів агропродовольчої галузі.

Управління відсотковою ставкою належить до найвагоміших монетарних інструментів фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі, яка регулює пропозицію (попит) на фінансово-кредитні ресурси, вартість грошей і капіталу, інвестиційну готовність країн-партнерів вкладати кошти у відновлення та забезпечення стійкої фінансової системи суб'єктів галузі, а також припинення впливу їх капіталу. Відсоткова ставка НБУ в I кварталі 2022 р. складала 10%, в II кварталі 2022 р. вона піднялась до 25% для збереження макроекономічних балансів, зменшення інфляційного тиску та підтримки стабільності національної валюти, а також потреби забезпечити фінансову стійкість та зменшити дефіцит, що прогресує у зовнішньоекономічній і бюджетній сферах країни, оскільки в цей період реальний рівень інфляції був в межах 25% (рис. 3).

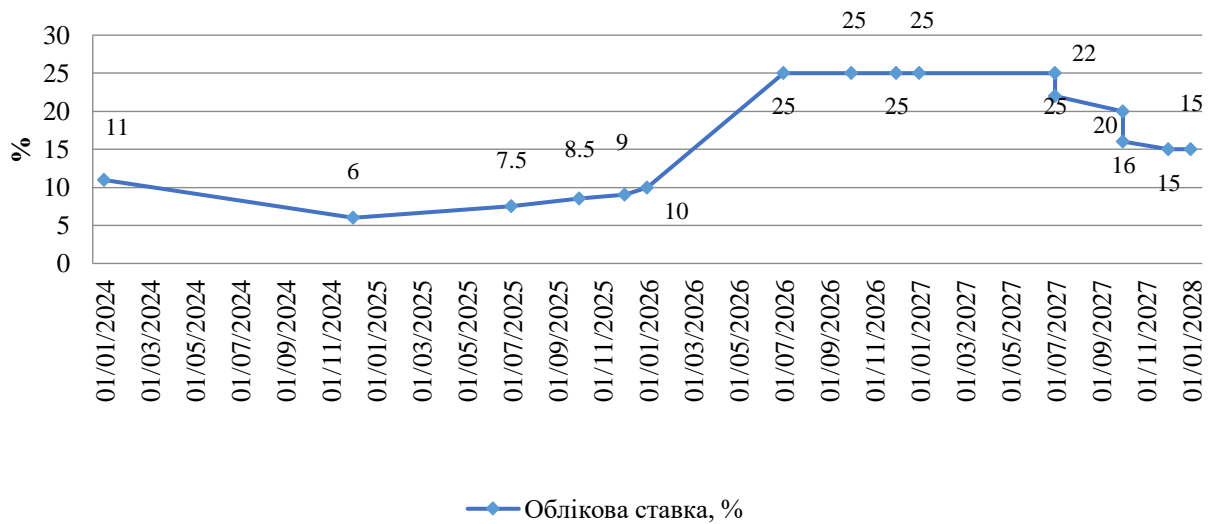

Рисунок 3 – Динаміка облікової ставки НБУ у 2022-2023 рр., %

Джерело: складено авторами за даними [8]

В період 2022 р. динаміка ставки міжбанківського кредитування (у т.ч. овернайт) наслідувала динаміку облікової ставки (рис. 4), і, своєю чергою, визначала

кредитні ставки приватного (агропродовольчого) сектору, які вищі за міжбанківські ставки.

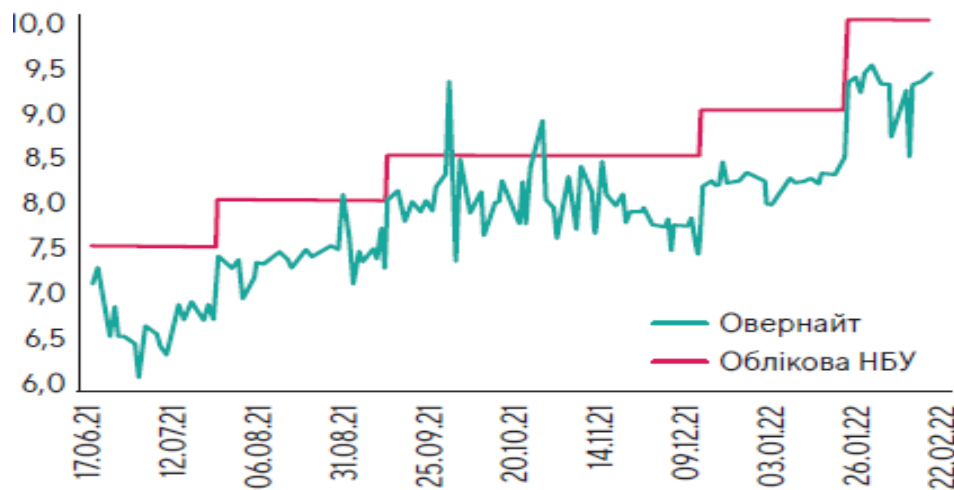

Рисунок 4 – Облікова ставка НБУ і ставки овернайт на міжбанківському ринку за 2021-2022 рр., %

Джерело: побудовано авторами за даними [8]

Слід зауважити, що зростання відсоткових ставок часто асоціюється з витісненням інвестицій, що є негативним наслідком для зростання. Однак такі ризики сьогодні є мінімальними, оскільки за військових дій інвестори остерігаються вкладати капітали в агропродовольчу галузь та економіку України в цілому. Таке підвищення пов'язане із привабливістю (внаслідок підвищення доходності) державних облігацій ОВДП та обмеження відпливу капіталу. Оскільки міжнародні партнери продовжуватимуть фінансувати потреби держбюджету України на підтримку

агропродовольчої галузі, то в поєднанні із вищою ставкою це сприятиме послабленню девальваційного тиску, а з тим, зміцненню цінового механізму на агропродукцію.

В географічній структурі геофінансової системи України у 2023 р. за рівнем забезпечення суб'єктів агропродовольчої галузі власними заощадженнями на першому місці знаходились країни ЄС – 56,9%, на другому місці – країни Азії (30,6%), на третьому місці – країни Африки (7,1%), Північна та Південна Америка займала шосту позицію в структурі – 0,9% (рис. 5).

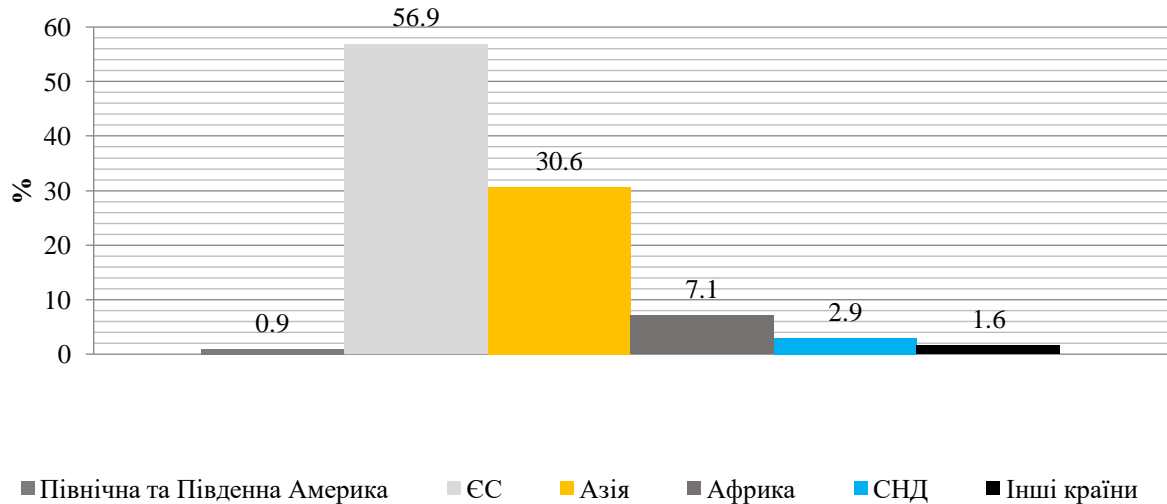

Рисунок 5 – Географічна структура геофінансової системи за рівнем забезпечення суб'єктів агропродовольчої галузі України власними заощадженнями у 2023 р., %

Джерело: складено авторами за даними [17]

З огляду на ситуацію, пов'язану зі вступом України до ЄС, головним завданням для країни є адаптація фінансово-кредитної політики до положень Спільної фінансово-кредитної системи ЄС та приведення українського законодавства до відповідних вимог у сфері агропродовольства. При цьому законодавчі та нормативні акти, які аграріям буде складно впровадити в умовах війни, доцільно ухвалювати з відтермінованим строком уведення в дію – після завершення воєнного стану (а в окремих випадках – із

запровадженням адаптаційного періоду дії окремих положень після його завершення).

Джерелами фінансово-кредитної підтримки агропродовольчої галузі України є зовнішні кредити та гранти від глобальних фінансових інститутів Європи та світу. За 2022 р. Україна отримала 32.2 млрд. дол. США міжнародної фінансової допомоги та 32.7 млрд. дол. США на підтримку агропродовольчої галузі. За три квартали 2023 р. частка кредитів збільшилась на 11.2 в.п., водночас, частка обсягу грантів зменшилась на 13.6 в.п. (рис. 6).

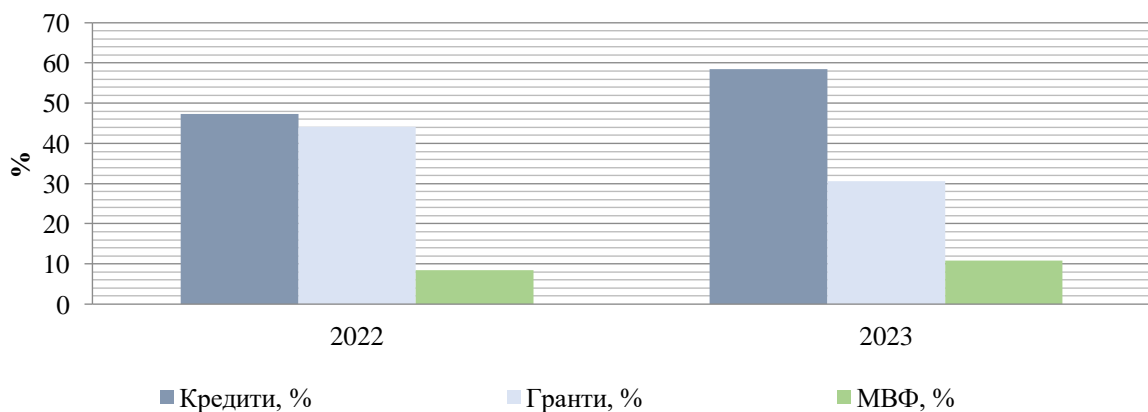

Рисунок 6 – Структура джерел формування фінансово-кредитної системи агропродовольчої галузі України глобальними фінансовими інститутами за 2022-2023 рр., %

Джерело: складено авторами за даними [13; 14]

У 2023 до загального фонду Державного бюджету України надійшло близько 5 млрд дол. США зовнішнього фінансування. Грантові кошти, які надаються на безповоротних умовах, склали 11% із загального обсягу фінансової допомоги [12]. Серед

донорів: Японія – 2.2 млрд дол. США (пільгове фінансування та гранти); ЄС – 1.6 млрд дол. США (пільгове фінансування); Міжнародний валютний фонд – близько 900 млн дол. США (пільгове фінансування); Норвегія – 190 млн дол. США

(грант); Німеччина – 55 млн дол. США (грант); США – 50 млн дол. США (грант); Швейцарія – 20 млн дол. США (грант); Світовий банк – 8 млн дол. США (пільгове фінансування).

В січні 2024 р., в рамках проекту Світового банку, націленого на соціальний захист та відновлення агропродовольчої галузі, до Державного бюджету України від Японії надійшло 390 млн дол. США. Із загальної суми коштів, фінансова допомога з грантової частини на суму 89.8 млн дол. США спрямована на проект «Екстрений проект надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України» [13].

Висновки. Таким чином, зміни розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі України засвідчують трансформацію фінансового забезпечення агробізнес-структур через макрофінансові показники як стабільність цін на експорт агропродукції при врегулюванні валютного курсу, намагання здійснити фінансову активність банківських установ для відновлення та зростання фінансових можливостей господарюючих суб'єктів. Саме в умовах економічної нестабільності монетарний, бюджетних, банківський та зовнішньоекономічний сектор як компоненти фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі визначають готовність країни протистояти зовнішній агресії, а отже впливають на фінансову стійкість товаровиробників.

Повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну внесло свої корективи у всі галузі

економіки, змінило правила їх функціонування та ввело нові обмеження кредитування та фінансової допомоги агропродовольчого сектору. Завдяки злагодженій роботі НБУ банківський сектор в країні є стабільним і контрольованим. Для відновлення та подальшого розвитку фінансово-кредитної політики агропродовольчої галузі України потрібна злагоджена робота всіх ланок внутрішнього механізму та фінансова підтримка країн-партнерів і міжнародних організацій.

Серед основних напрямів, що впливають на результативність фінансово-кредитних інструментів можна виділити: підтримання рівня капіталізації банків шляхом забезпечення їх ліквідності через гнучкий механізм рефінансування і, як наслідок, підвищення банківської кредитоспроможності для підтримки суб'єктів агропродовольчої галузі; підвищення якості кредитних ресурсів через покращення якості банківських активів; створення відповідних лояльних умов отримання кредиту, якими можуть стати тимчасові податкові пільги, як інструмент стимулювання кредитування та інвестування в пріоритетні підгалузі агропродовольчого сектора економіки; розширення можливостей внутрішнього ринку через застосування НБУ злагоджених інструментів впливу на механізм всього фінансового ринку; розробка комплексної стратегії розширення кредитування агробізнес-структур аграрного спрямування в країні.

Література:

1. Абрамова І. В., Деми Д. І. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи. Житомир : ЖНАЕУ, 2015. 364 с.
2. Блащук-Дев'яткіна Н. З., Фелісеєв В. А. Вплив грошово-кредитної політики на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2020. №5(81). С. 153-158. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5-81-33>.
3. Боднар О. А., Кучер В. А. Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. *Modern economics*. 2017. №6. С. 6-14. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/6-2017/UKR/bodnar.pdf>.
4. Горин В. П., Варемчук І. В. Проблеми фінансового забезпечення аграрного сектору. *Економіка і суспільство*. 2016. №2. С. 518-524. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/92.pdf.
5. Галайко А. М. Державна фінансова політика підтримки розвитку галузі тваринництва. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2018. Т. 23. Вип. 3(68). С. 145-149. URL: http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2018_23_3/28.pdf.
6. Іваськевич Х. І. Оцінка державної підтримки аграрного сектору як об'єкта фінансового контролю. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»* 2018. Вип. 28. Ч. 2. С. 63-66. URL: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/30/30>.
7. Думанська І. Ю. Стартап як платформа для фінансування інноваційного процесу в АПК. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 2(07). С. 122-128. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2018/2_07_uk/24.pdf.
8. Облікова ставка НБУ. *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish>.
9. Орехова Т. В. Транснаціоналізація економічних систем в умовах глобалізації : монографія. Донецьк. Донецький національний університет, 2007. 394 с.
10. Показники фінансової стійкості від МФО. 2007. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fsi/guide/2006/pdf/rus/guide.pdf>.
11. Рокоча В.В., Одягайло Б.М., Терехов В.І. Геоелектроніка та глобальні стратегії українського бізнесу (антикризовий аспект). Київ : Університет економіки та права «КРОК», 2017. 352 с. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/navchalni-posibniki/rokocha_0001.pdf.

12. У грудні 2023 року Мінфін залучив 5 млрд доларів США грантів та пільгового фінансування від міжнародних партнерів. *Урядовий портал*. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-hrudni-2023-roku-minfin-zaluchyv-5-mlrd-dolariv-ssha-hrantiv-ta-pilhovoho-finansuvannia-vid-mizhnarodnykh-partneriv>.
13. Шушкова Ю. В., Парфенюк Є. І., Турба Р. Б. Особливості банківського кредитування та засоби стабілізації фінансового забезпечення бізнесу в Україні в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2023. №9. С. 213-221. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-213-221>.
14. Dibrova A., Davydenko N., Nehoda Y., Titenko Z. Financial provision for competitiveness of agricultural enterprises. *Intellectual Economics*. 2020. Vol. 14(1). P. 67-75. DOI: <https://doi.org/10.13165/IE-20-14-1-04>.
15. Davydenko N., Skrypyk H. Evaluation methods of investment attractiveness of Ukrainian agricultural enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol. 3. №5. P. 103-107. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-103-107>.
16. Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / за ред. В. Юрчишина. Київ : Центр Разумкова, 2022. 103 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf.
17. Економічна статистика. *Державна служба статистики України*. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

References:

1. Abramova, I. V., & Demy, D. I. (2015). *Finansova polityka v ahrarnomu sektori ekonomiky: stan ta perspektyvy*. ZhNAEU.
2. Blaschuk-Devyatkina, N. Z., & Feliseev, V. A. (2020). The influence of monetary policy on the banking system of Ukraine. *A young scientist*, 5(81), 153-158. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5-81-33>.
3. Bodnar, O. A., & Kucher, V. A. (2017). Peculiarities of the formation of financial resources of agricultural enterprises in modern conditions. *Modern economics*, 6, 6-14. <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/6-2017/UKR/bodnar.pdf>.
4. Horyn, V. P., & Varemchuk, I. V. (2016). Problems of financial provision of the agrarian sector. *Economy and Society*, 2, 518-524. https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/92.pdf.
5. Galayko, A. M. (2018). State financial policy of supporting the development of the livestock industry. *Odesa National University Herald. Series: Economy*, 23, 3(68), 145-149. http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2018_23_3/28.pdf.
6. Ivaskevich, Kh. I. (2018). Evaluation of state support to the agrarian sector as an object of financial control. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Economic Sciences»*, 28(2), 63-66. <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/30/30>.
7. Dumanska, I. Yu. (2018). Startup as a platform for financing the innovation process in the agricultural sector. *Pryazovskiy economic herald*, 2(07), 122-128. http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/2_07_uk/24.pdf.
8. National Bank of Ukraine (2024). *The accounting rate of the NBU*. <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish>.
9. Orekhova, T. V. (2007). *Transnatsionalizatsiia ekonomichnykh system v umovakh hlobalizatsii*. Donetsk National University.
10. International Monetary Fund. (2007). *Indicators of financial stability from the International Monetary Fund*. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fsi/guide/2006/pdf/rus/guide.pdf>.
11. Rokocha, V. V., Ovadaylo, B. M., & Terekhov, V. I. (2017). Heoekonomika ta hlobalni stratehii ukrainskoho biznesu (antykryzovyi aspekt). «KROK» University of Economics and Law. https://library.krok.edu.ua/media/library/category/navchalni-posibniki/rokocha_0001.pdf.
12. Government portal. (2023, December 27). *In December 2023, the Ministry of Finance attracted USD 5 billion in grants and preferential financing from international partners*. <https://www.kmu.gov.ua/news/u-hrudni-2023-roku-minfin-zaluchyv-5-mlrd-dolariv-ssha-hrantiv-ta-pilhovoho-finansuvannia-vid-mizhnarodnykh-partneriv>.
13. Shushkova, Yu. V., Parfenyuk, E. I., & Turba, R. B. (2023). Peculiarities of bank lending and means of stabilizing business financial support in Ukraine in wartime conditions. *Business Inform*, 9, 213-221. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-213-221>.
14. Dibrova, A., Davydenko, N., Nehoda, Y., & Titenko, Z. (2020). Financial provision for competitiveness of agricultural enterprises. *Intellectual Economics*, 14(1), 67-75. <https://doi.org/10.13165/IE-20-14-1-04>.
15. Davydenko, N., & Skrypyk, H. (2017). Evaluation methods of investment attractiveness of Ukrainian agricultural enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(5), 103-107. <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-103-107>.
16. Yurchyshyn V. (Ed.). (2022). Geopolitical and geoeconomic changes formed under the influence of Russian aggression and renewal of Ukraine's place in the world. Razumkov Center. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf.
17. State Statistics Service of Ukraine (2021). Economic statistics. <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

